

RECUNOAȘTEREA INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI DE CĂTRE ITALIA

de ANCA VASILESCU

La 9/21 mai 1877, Mihail Kogălniceanu ministrul de externe declara în fața Adunării Deputaților că : „sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare..., sîntem o națiune liberă și independentă“¹.

Dacă inițial marile puteri au primit cu răceală și rezerve proclamarea unilaterală a independenței României din 9 mai 1877, au trebuit să recunoască după aceea că prin participarea întregii armate române la acțiunile militare împotriva Turciei, alături de trupele rusești și prin obținerea victoriilor de la Plevna, Rahova, Smîrdan, Belogradic, Vidin, și alte localități, cu mii de jertfe umane și materiale, cu participarea întregului popor, România și-a dobîndit dreptul la o existență liberă, de sine stătătoare, fără amestec din afară.

Deși independența României a fost recunoscută atît prin tratatul de pace semnat între Rusia și Turcia la 19 ianuarie 1878 la San Stefano, cît și prin Congresul de pace de la Berlin din 1/13 iunie—1/13 iulie, marile puteri au condiționat relațiile lor cu România și recunoașterea independenței ei de aplicarea articolelor 44 și 45 ale tratatului de la Berlin, care prevedeau unele schimbări constituționale și teritoriale.

Statul român era îndreptățit acum să se considere un stat suveran, egal din punct de vedere juridic cu toate celelalte state, avînd dreptul la o politică internă și externă de sine stătătoare. În acest sens, ministrul de externe, M. Kogălniceanu a trimis încă de la 1/13 iulie 1878 o notă circulară agențiilor diplomatice ale României de la Paris, Roma, Viena, Berlin, Petersburg și Belgrad, prin care agenții țării noastre erau solicitați să obțină din partea guvernelor statelor respective transformarea agențiilor diplomatice și consulatelor generale în legații². Însă pînă la îndeplinirea prevederilor tratatului de la Berlin, guvernele marilor puteri au continuat să considere România un stat vasal, refuzînd chiar în unele cazuri să stabilească și să recunoască relațiile diplomatice și de independență.

În septembrie 1878 Corpurile Legiuitoare ale României, întrunite în ședința extraordinară, au acceptat după lungi dezbateri prevederile tratatului de la Berlin și au trecut la executarea acestora. Ca urmare, prin nota circulară din 4/16 octombrie 1878, ministrul de externe aducea la cunoștința agenților români de la Roma, Paris și Berlin această hotărîre a statului român spre a fi comunicată guvernelor respective, în speranța că „vor da relațiilor diplomatice reciproce pe viitor, caracterul compatibil cu acea poziție inter-națională a României“³.

¹ „Monitorul oficial“, nr. 118 din 27 mai/8 iunie 1877.

² *Reprezentanțele diplomatice ale României, 1859—1917*, Edit. Politică, București, 1967, p. 25.

³ Arhiva M.A.E., fond Războiul de independență, vol. 95, f. 137—138.

Singura dintre cele trei țări care a primit favorabil acest demers al guvernului român a fost Italia.

În prezenta comunicare ne vom opri asupra citorva aspecte ale evoluției relațiilor economice, politico-diplomatice și culturale, care au unit poporul român și cel italian de-a lungul timpurilor, insistând în special asupra momentelor care au precedat recunoașterea independenței noastre de către Italia.

Originea etnică comună, cât și înrudirea dintre limba română și cea italiană au contribuit la apropierea lor firească, precum scrie și cronicarul moldovean Grigore Ureche în *Letopiseșul Țării Moldovei* „de la Rîm ne tragem și cu a lui cuvinte ni-i amestecat graiul“⁴.

Legături diplomatice strînse au existat încă din vremea lui Ștefan cel Mare și Petru Cercei. În sec. al XVI-lea găsim la curtea domnilor munteni și moldoveni doctori italieni, cât și negustori genevezi și venețieni, care procurau acestora fastuoasele costume de ceremonie și podoabele scumpe. În vremea domnitorilor Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu, curtea domnească reprezenta un important centru cultural, reunind demnitari și personalități de seamă, care veneau din Peninsula Italică⁵.

Relații economice și diplomatice au existat în primul sfert al sec. al XIX-lea cu cercurile politice și economice sarde. În 1826 Gaetano Truqui din regatul Sardiniei a fost primit la București de domnitorul Grigore Ghica și a propus înființarea de consulate și viceconsulate sarde în Principate⁶. După tratatul de la Adrianopol din 1829, cînd s-a înlăturat monopolul turcesc asupra unei bune părți a economiei Principatelor, s-a reluat ideea colaborării economice, așa încît în 1838 s-a înființat un consulat sard la Galați și un viceconsulat la Brăila⁷.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea s-au intensificat relațiile dintre cele două popoare datorită, mai ales, faptului că amîndouă aveau ca scop formarea statelor naționale și luptau pentru eliberarea și independența lor națională. În fruntea luptei poporului italian, pe plan diplomatic mai ales, se afla regatul Piemontului, al cărui prim ministru, contele Camillo de Cavour, depunea eforturi remarcabile pentru nobila cauză a unității naționale. Evenimentele politice românești și anume alegerea lui Alexandru Ion Cuza ca domn al Principatelor și înfăptuirea Unirii, îi dăduse mari speranțe lui Cavour, încît spunea într-o scrisoare, datată 7 februarie 1859, adresată prințului Napoleon: „Alegerea colonelului Cuza este un eveniment urias, este triumful politicii Franței și Sardiniei în Orient“⁸.

Cu ocazia convorbirii avută cu Cavour, Vasile Alecsandri, ministru de externe, îi propune numirea unui consul la București, care ar duce la strîngerea legăturilor diplomatice și un început de recunoaștere internațională a Unirii. În aceeași perioadă este numit consul general, în Principate, Strambio. În calitatea sa, V. Alecsandri i se adresează: „În numele guvernului, prințului domnitor al Principatelor Unite, ca și în numele țării mele, care are cu țara dumneavoastră legături de origine și simpatie frățească, doresc să vă exprim Domnule Agent și Consul general, întreaga bucurie cu care noi am aprobat vestea acestui act solemn“⁹.

Cum deocamdată condițiile nu permiteau obținerea independenței pe calea armelor, România a căutat neconținut ca prin acte din domeniul relațiilor externe să-și afirme autonomia și să pregătească pe cale diplomatică dobîndirea independenței atunci cînd împrejurările aveau să-i fie favorabile.

⁴ Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ediția P. P. Panaltescu, București, 1955, p. 61.

⁵ N. Iorga, *Anton Maria del Chiaro Fiorentino*, București, 1914.

⁶ D. Bodin, *Documente privitoare la legăturile economice dintre Principatele Române și regatul Sardiniei*, București, 1941, p. 6.

⁷ *Ibidem*, p. 39.

⁸ G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, ediția III-a, București, 1975, p. 315.

⁹ Arhiva M.A.E., vol. 261, f. 77.

În 1867, după o încercare nereușită din cauza unor conjuncturi politice nefavorabile, a reapărut ideea înființării în Italia a unei agenții diplomatice prin trimiterea ca reprezentant al României a lui I. Bălăceanu. Acțiunea se reia, făcându-se noi demersuri după 1871, când se desăvârșește unitatea Italiei, prin includerea Venetiei și a Romei, și când situația internațională a fost favorabilă înființării unei agenții.

În 16/28 martie 1873 Italia își dă consimțământul și se înființează agenția diplomatică a României la Roma. Consulul general al Italiei a comunicat ministrului de externe al României că „guvernul său acceptă ca România să aibă acreditat la Roma un agent diplomatic în condițiunile în care sînt acreditați agenții... de la Viena, de la Berlin și de la Paris“¹⁰.

În urma propunerilor făcute de Consiliul de Miniștri a fost desemnat ca prim titular al agenției cunoscutul om politic Petre P. Carp. În scrisoarea sa de acreditare înmînată ministrului de externe al Italiei, Visconti-Venosta, în 17 mai 1873, se menționa că înființarea și numirea unui agent diplomatic avea ca scop „...de a consolida legăturile de prietenie și bună înțelegere care unesc România cu regatul Italiei“¹¹.

În timpul războiului de neaflinare din 1877—1878, personalități politice, ca și presa vremii din Italia, au adus elogii eroismului armatei române. Giuseppe Garibaldi spunea la 8 octombrie 1877: „Descendenții vechilor noastre legiuni, românii, se luptă astăzi cu eroism pe țărmii Dunării pentru independența lor; îmi pare că este bine a se face să se audă o aplaudare din partea capitalei vechii lumi și-a Italiei întregi, îndreptată valoroaselor noastre rude“¹², iar ziarul „Il Dovero“ din 26 septembrie 1877, sub titlul *Românii au arătat o vitejie puțin comună*, scria: „Intrați în luptă, românii au dat probă de o vitejie singulară, de o valoare tactică puțin comună și noi italienii trebuie să salutăm cu sinceră bucurie deosebită a unui popor de care sîntem legați prin legături de rudenie atît de strînse“¹³.

Totuși noul stat italian, avînd să facă față unor probleme de natură economică și neputînd concura din punct de vedere militar cu celelalte mari puteri europene, s-a situat la început pe o poziție de evidentă rezervă politico-diplomatică. În aceste condiții, sarcina agenției diplomatice de la Roma de a obține sprijinul Italiei în problema dobîndirii independenței României nu a fost de loc ușoară. Cu toate acestea, uneori oamenii politici italieni, părăsindu-și rezerva impusă de situația obiectivă a țării lor, își dezvăluiau simțăminte de caldă prietenie, favorabile idealurilor românești. În acest sens este semnificativă declarația pe care a făcut-o Francesco Crispi, președinte al Camerei, la sfîrșitul lunii noiembrie 1877 lui Mihail Obedenaru, gerantul agenției române, privind strădanile Italiei pentru „a ajuta cît se poate pe populațiunile din Turcia de a scăpa de dominațiunea otomană și a se dezvolta ele singure“¹⁴, personal pronunțîndu-se pentru un stat românesc independent.

Activitatea agenției române trebuia dusă în aceste împrejurări cu multă atenție, curaj și demnitate. Ei îi revenea sarcina protocolară de a duce tratative cu guvernul italian în vederea recunoașterii principelui Carol I ca un suveran autonom, egal cu ceilalți suverani, iar agentul român să fie considerat ca toți ceilalți șefi de misiuni diplomatice acreditați pe lângă guvernul Italiei.

Încă de la începutul anului 1878, cu prilejul funerariilor lui Victor Emanuel al II-lea, I. Bălăceanu, reprezentantul nostru special, relatează că: „fusese admis și tratat pe picior de egalitate cu ceilalți trimiși extraordinari“¹⁵.

¹⁰ Reprezentanțele diplomatice ale României 1859—1917, p. 240.

¹¹ R. V. Bossy, *Politica externă a României între anii 1873—1880 privită de la agenția diplomatică din Roma*, București, 1920, p. 95, doc. Ib. I.

¹² În cuvîntul de salut publicat în „Gazeta Transilvaniei“ din 16/28 oct. 1877.

¹³ „Resboiul“, 28 sept. 1877, p. 1.

¹⁴ R. V. Bossy, op. cit., p. 64.

¹⁵ Roma, vezi Dan Berindei în *Reprezentanțele diplomatice ale României 1859—1917*, p. 251.

Un pas înainte este câștigat pe cale protocolară în momentul suirii pe tron a noului rege al Italiei, Humberto.

Prințul Carol I al României trimite noului rege prin colonelul Holban „Marea cruce a ordinului Steaua României” și medalia „Pentru merite militare”¹⁶. Fortînd puțin nota diplomatică, deși inițial ministrul de externe italian Depretis s-a opus trimerii unei delegații în România care să notifice evenimentul, considerînd că aceasta ar însemna recunoașterea indirectă a independenței României, regele Italiei Humberto, „ca o dovadă de simpatie pentru prințul Carol și a poporului român”¹⁷, trimite o delegație în România. Delegația este primită în cadru ceremonios la palat la 3 iunie 1878, iar „consulul general al Italiei baronul Fava îi dă principelui Carol I Colanul ordinului Sfînta Annonciada”¹⁸. Acesta era cel mai mare ordin cavaleresc al monarhiei de Savoia și al regatului Italiei.

Profitînd de aceste evenimente gerantul agenției României a încercat să sugereze ministrului de externe al Italiei, ca independența să fie recunoscută de aceasta înainte de a se încheia Congresul de pace de la Berlin, pentru ca să poată participa la acesta și delegații ai guvernului român.

Italia nu dă curs acestei sugestii, nevrînd să facă opoziție celorlalte mari puteri, dar Corti, noul ministru de externe al Italiei, îi declara lui Obedenaru următoarele: „Pot să vă asigur că noi vom face pentru România tot ceea ce ne va fi posibil”¹⁹.

După semnarea tratatului de la Berlin, M. Kogălniceanu înștiința pe principele Carol I și pe toți reprezentanții României din străinătate că „...regele Italiei a recunoscut domnitorului Carol I titlul de Alteță regală”²⁰. Totodată, guvernul italian s-a arătat dispus să recunoască numirea unui ministru plenipotențiar român la Roma, acceptînd transformarea agenției diplomatice în legăție. Dar greutățile puse de celelalte mari puteri și de întîrzierea recunoașterii independenței României de acestea au făcut ca și Italia să stea în expectativă, cedînd presiunii Germaniei care condiționa recunoașterea independenței în funcție de interesele ei în România și de aplicarea articolului 44 la tratatului de la Berlin.

În schimb, Italia a dat un sprijin eficient României prin participarea colonelului Orero în comisia de delimitare agranițelor Dobrogei, care se arătase hotărît să susțină cauza României. Chiar Depretis declara acum că România „meritase independența prin bravura și prudența de care dăduse dovadă”²¹. Însă ezitățile Italiei au continuat. La începutul lunii februarie 1879 pleacă la Roma, într-o vizită oficială, C. A. Rosetti, președintele Camerei și trimisul special al guvernului român pentru a discuta cu omologul său italian problema recunoașterii independenței României. Discuția s-a purtat în special în jurul articolului 44 al tratatului de la Berlin.

După ce Adunarea Constituantă a României a adoptat la 25 octombrie 1879 legea de revizuire a articolului 7 din Constituție, guvernul italian s-a declarat satisfăcut și la 6 decembrie 1879 a recunoscut independența României, numindu-l în calitate de ministru plenipotențiar și trimis extraordinar pe contele Tornielli în România. El a fost primit la București în audiență solemnă de Carol I. La începutul anului 1880, Esarcu informa guvernul din București că i s-a dat în cadrul unei ceremonii oficiale titlatura de „gerant al legăției României”²².

¹⁶ *Notes sur la vie du Roi Charles de Roumanie par un témoin oculaire*, tome IV, București, 1901, p. 2 și 10.

¹⁷ *Ibidem*, p. 34.

¹⁸ *Ibidem*, p. 4. Expus astăzi în tezaurul Muzeului Național de Istorie,

¹⁹ R. V. Bossy, *op. cit.*, p. 68.

²⁰ *Notes sur la vie du Roi Charles...*, tome IV, p. 57.

²¹ Roma, vezi Dan Berindei în *op. cit.*, p. 252.

²² Arhiva M.A.E., vol. 262, f. 172.

La 14 ianuarie 1880 guvernul italian a ridicat agenția diplomatică a României la rangul de legatie și l-a acceptat în calitate de ministru al României la Roma pe Nicolae Crețulescu, diplomat de mare valoare, cu o activitate politică însemnată, fiind în două rânduri prim-ministru, în vremea domniei lui Al. I. Cuza, pe urmă agent al României la Berlin, ministru plenipotențiar la Roma, Petersburg și Paris, iar spre sfârșitul secolului și al vieții, ales președintele Academiei Române.

Printr-o delicată și inteligentă activitate diplomatică, România și-a dobândit prin propriile sale forțe independența și suveranitatea.

LA RECONNAISSANCE DE L'INDÉPENDANCE DE LA ROUMANIE PAR L'ITALIE

R é s u m é

Le travail présente les conditions et la manière dans lesquelles l'Italie a reconnu l'indépendance de la Roumanie. Par l'analyse de certains documents et objets exposés dans le Musée d'histoire de la R. S. de Roumanie, sont passés en revue les principaux moments, qui ont uni et intéressé les deux états le long des siècles. On insiste, spécialement, sur les relations diplomatiques qui se sont développées entre les deux états dès l'année 1826, quand ont été fondés dans les Principautés Roumaines les premiers consulats et vice-consulats sardes ; 1873 c'est l'année de la fondation de l'agence diplomatique de la Roumanie à Rome où est nommé comme agent Petre P. Carp ; les années 1878 et 1880 sont significatives puisque „L'Indépendance de la Roumanie“ est reconnue et l'agence de Rome est élevée au rang de légation, comme ministre plénipotentiaire étant nommé Nicolae Crețulescu.